

Отримано: 9 лютого 2019 р.

Прорецензовано: 25 лютого 2019 р.

Прийнято до друку: 1 березня 2019 р.

e-mail: marina.bogachik@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2019-5(73)-114-116

Богачик М. С. Особливості застосування сучасних методів навчання англійської мови в початковій школі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 5(73), березень. С. 114–116.

УДК 373.3:811.111:37.091.3

Богачик Марина Сергіївна,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри практики англійської мови,
Рівненський державний гуманітарний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Стаття присвячена особливостям застосування сучасних методів навчання англійської мови учнів початкової школи. Визначено основні принципи, необхідні для доцільного та дидактично обґрунтованого вибору сучасних методів навчання англійської мови в початковій школі. Проаналізовано переваги та недоліки ігрового методу, драми, методу повної фізичної реакції, методу проєктів. Висвітлено основні вимоги та етапи реалізації цих методів у процесі навчання англійської мови в контексті компетентнісного, комунікативно-діяльностного та особистісно-орієнтованого підходів. Наведено приклади застосування сучасних методів навчання англійської мови з урахуванням психологічних та фізіологічних особливостей учнів початкових класів.

Ключові слова: методи, гра, драма, проєктна робота, метод повної фізичної реакції.

Maryna Bohachyk,

Ph.D in Pedagogics, Associate Professor of Practice of English Language, Department, Rivne State University of the Humanities

THE PECULARITIES OF CONTEMPORARY METHODS OF TEACHING ENGLISH APPLICATION IN PRIMARY SCHOOL

The article reflects modern methods of teaching English in primary school such as project, drama, play/games, Total Physical Response. Psychological and physiological characteristics of young learners were analyzed. It was defined that young learners have short attention span, concentration; they enjoy learning mainly through play; they like imitating and mimicking what they have heard; they understand situations more easily than language; they experience the physical world as dominant; they learn indirectly rather than directly; young learners understand mostly when they see, hear, touch and interact rather than from explanations; they are imaginative but at times may have some difficulties distinguishing between imagination and the real world; they are too sensitive to labeling and assessment; have lack of L2 knowledge and persistent use L1 in class; young learners are too active and often undisciplined; they want to use language, not to study it in its own right; they respond although they do not understand; abstract concepts are difficult to deal with. All these features of junior pupils must be taken into account, so that it is expedient, didactically reasonable to choose methods of teaching English in primary school. The advantages and disadvantages of these methods were analyzed, the peculiarities of their application in the educational process are highlighted.

Key words: methods, games, drama, project work, Total Physical Response.

Постановка проблеми та її значення. Процес навчання англійської мови в початковій школі спрямований на формування та становлення засад комунікативної компетентності на основі компетентнісного, комунікативно-діяльностного, особистісно-орієнтованого підходів. Саме на початковому етапі навчання англійської мови закладаються основи психолінгвістичних механізмів іншомовної комунікативної компетентності, формуються мовні навички та мовленнєві вміння (говоріння, аудіювання, читання та письмо).

Специфіка навчання англійської мови в початковій школі обумовлена психофізіологічними особливостями молодших школярів. Зокрема, вчителю необхідно враховувати, що учні початкової школи мають підвищену емоційність, мимовільність уваги, важко зосереджуються, мають коротку концентрацію, часто відволікаються та можуть легко занудьгувати уже через 5-10 хвилин. Молодші школярі є надзвичайно активними та часто недисциплінованими. Вони насолоджуються навчанням переважно через гру, оскільки саме цей вид діяльності є природним для цього віку. Вони люблять наслідувати, імітувати, копіювати, тому на цьому етапі навчання переважають репродуктивні види діяльності. Учні розуміють ситуації легше, ніж мовні явища, мають гарну уяву, але іноді можуть виникнути певні труднощі, щодо розрізнення уявного та реального світу. Молодші школярі дуже чутливі до оцінювання та корекції. Вони ще не мають глибоких знань з англійської мови, а тому часто використовують рідну мову в класі. Урок в початковій школі часто проходить не за планом, оскільки не вистачає часу і постає проблема відбору та адаптації відповідного матеріалу. Учні початкової школи відчувають фізичний світ як домінуючий, навчаючись з усього, що їх оточує. Їм важко досягнути абстрактні поняття, усвідомити мовні явища (граматику, вимову, тощо), проте вони прагнуть практично використовувати мову, робити цікаві завдання переважно в активній ігровій формі. Учні люблять говорити про себе і віддають перевагу навчанню, яке базується на їхньому життєвому практичному досвіді.

Всі ці особливості молодших школярів необхідно враховувати для того, щоб доцільно, дидактично обґрунтовано обрати методи навчання англійської мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема навчання англійської мови в початковій школі досліджувалася багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями. Зокрема, О. Коломінова, С. Мішуровська, Т. Панасенко, С. Роман, І. Федоришина, Л. Кемерон, Дж. Крендел, Дж. Кенг Шін, Дж. Вілліс, М. Вільямс та інші присвятили свої дослідження питанню організації процесу навчання англійської мови молодших школярів. Проблему застосування ігрових методів на уроках англійської мови в початковій школі досліджували К. Валуєва, В. Крутий, О. Михайлова, С. Ходорковська та інші. Використання методу проєктів висвітлюється в працях Е. Полат, І. Чечель, О. Мойсеєвої, Т. Сахарової, Т. Хатчінсон та інших. Драматизацію як метод навчання досліджували Н. Коряковцева, В. Караковський, А. Утехіна, Г. Болтон, Дж. Ладус,

Ш. Уеселз та інші. Однак проблема доцільного, дидактично обґрунтованого вибору методів навчання англійської мови учнів молодших класів досі залишається предметом широкого обговорення у наукових педагогічних колах у контексті реформаційних процесів початкової ланки загальноосвітньої школи.

Мета статті – проаналізувати особливості застосування сучасних методів навчання англійської мови в початковій школі.

Виклад основного матеріалу. Аналіз науково-педагогічної, методичної літератури свідчить, що ефективність реалізації сучасних методів навчання англійської мови залежить від дотримання певних принципів, таких як: принципу комунікативного спрямування, свідомого навчання, наступності, доступності, мотиваційного забезпечення, активності, динамічності, зворотного зв'язку та результативності.

Оскільки на початковому етапі навчання англійської мови визначальну роль відіграє гра, як «...необхідна умова переходу дитини від зовнішньої (практичної) до внутрішньої (розумової) діяльності» [1] розглянемо особливості імплементації комунікативно-ігрового методу.

Доцільність вибору ігор та моделювання ігрових ситуацій зумовлюється віковими особливостями учнів, має відповідати комунікативно-пізнавальним інтересам, відображати реальні потреби вивчення англійської мови як засобу міжкультурної комунікації, мотивувати та розвивати позитивне ставлення до вивчення англійської мови. Узагальнення науково-педагогічної літератури та практичного досвіду дозволяє виокремити такі етапи організації дидактичної гри в початковій школі: 1. *Підготовчий етап*: вибір дидактичної гри відповідно до теми, що вивчається, з урахуванням психофізіологічних особливостей учнів, їх інтересів та мовного досвіду. Підготовка необхідного матеріалу, обладнання, визначення мети, завдань, ходу гри, оптимальної тривалості, кількості учасників та оцінювання. 2. *Виконавчий етап*: ознайомлення учнів з правилами та змістом гри, надання чітких інструкцій, розподіл учнів на групи чи пари. Контроль за процесом гри. Корекція та контроль доцільності та правильності вживання граматичних конструкцій, лексики, вимови. 3. *Аналітико-коригувальний етап*: підведення підсумків гри, оцінювання результатів та ефективності.

Розрізняють такі види ігор, спрямованих на вивчення іноземної мови: 1. *Рольова гра* – спрямована на використання мови як засобу комунікації в ситуаціях, максимально наближених до реального життя. Такі ігри допомагають формувати не лише комунікативну компетентність, але й сприяє розвитку творчого потенціалу учнів. 2. *Граматичні ігри* – спрямовані на відпрацювання певних граматичних конструкцій. 3. *Лексичні ігри*, мета яких – тренувати вживання певної лексики в ситуаціях, наближених до життєвих. 4. *Фонетичні ігри* – спрямовані на відпрацювання вимови певних звуків, інтонації, наголосу. 5. *Орфографічні ігри* – застосовуються з метою відпрацювання чи перевірки засвоєння орфографії певного лексичного матеріалу. 6. *Мовні ігри* – спрямовані на відпрацювання лексичних, граматичних, фонетичних навичок. 7. *Буквені ігри* використовуються для розвитку навичок роботи зі словником, тренування уваги та пам'яті. Такі ігри можуть організовуватись як в індивідуальній, так і в груповій формах, і зазвичай супроводжуються певною графічною наочністю. 8. *Ігри, спрямовані на розвиток навичок читання*. 9. *Ігри-загадки* – метою яких є активізація певного лексичного матеріалу. 10. *Музичні та рухливі ігри* – використання пісень чи вправ для відпрацювання певної лексики чи граматики.

Таким чином, гра – це не лише цікавий спосіб урізноманітнити навчання англійської мови в початковій школі, але й можливість моделювання життєвих ситуацій із застосуванням лінгвістичного, мовленнєвого та соціокультурного досвіду.

Наступний метод навчання англійської мови – драма, спрямований на формування іншомовної компетенції та розвитку творчого потенціалу учнів початкової школи, оскільки вона стимулює уяву, пам'ять, увагу, пластичність та емоційну сферу. Саме цей метод викликає в учнів початкової школи бажання активної мовленнєвої комунікації, допомагає уникнути страху, який вони відчувають, вивчаючи англійську мову, сприяє налагодженню стосунків учнів між собою, створенню доброзичливої, довірливої атмосфери, зникненню напруження, адже діти почуваються впевненішими у собі, навчаються працювати в команді, толерантно поводитися один з одним, відповідально ставитися до своїх обов'язків. Основним видом драми, який застосовується в початковій школі є рольова гра, яка може супроводжуватися музикою чи піснями. Цей метод також дає можливість не лише для активізації лексичного, граматичного матеріалу, але й відпрацювання правильної артикуляції.

Іншим методом, що активно застосовується у процесі навчання англійської мови є метод повної фізичної реакції (TPR – Total Physical Response). Цей метод навчання іноземної мови ґрунтується на використанні фізичних рухів, як реакцій на усні стимули, команди чи інструкції. Він часто реалізується у вигляді рухливих ігор чи ігрових фізкультурхвилинок. Метод повної фізичної реакції був розроблений професором психології Каліфорнійського університету Джеймсом Ашером. Згідно цього методу, навчання іноземної мови відбувається завдяки фізичній активності учнів, а саме узгодженню мовлення та дії. Дж. Ашер виділяє низку важливих принципів: 1. Формування рецептивних навичок має передувати формуванню репродуктивних та продуктивних навичок у процесі навчання іноземної мови; розуміння іноземної мови повинно передувати говорінню. 2. Навички, набуті через аудіювання, сприяють формуванню навичок інших видів мовленнєвої діяльності. 3. У процесі навчання іноземної мови необхідно звертати увагу насамперед на значення, а не на форму. 4. Розуміння слід розвивати шляхом виконання команд чи наказів. 5. У процесі навчання виключається будь-який тиск на учня. Не потрібно примушувати учнів говорити, оскільки готовність до говоріння розвивається спонтанно завдяки наказам та фізичним діям [2].

Дж. Ашер пропонує наступну класифікацію дій-реакцій учнів на мовленнєві та фізичні вказівки вчителя: 1. *TPR-B («TPR with body»)* – вправи, які передбачають виконання команд за допомогою загальних рухів тіла. Наприклад, вчитель дає низку наказових інструкцій чи команд (stand up, sit down, open your books, take your pen), демонструє виконання цих дій, а учні повторюють за ним. 2. *TPR-O («TPR with objects»)* – вправи, які спрямовані не лише на вивченні окремих слів, а й на виконанні певних дій з цими предметами. 3. *TPR-P («TPR with pictures»)* – вправи, що передбачають застосування тематичних малюнків, які є надзвичайно ефективним засобом навчання іноземної мови, особливо в початковій школі. 4. *TPR-S (TPR-Storytelling)* – вправи, які передбачають розігрування нескладних історій та казок, що сприятиме швидкому та якісному засвоєнню учнями певних лексичних одиниць [2].

Проте, як і будь-який інший метод, метод повної фізичної реакції також має свої недоліки, зокрема – недисциплінованість учнів, шум у класі.

У початковій школі можна використовувати наступні приклади застосування методу повної фізичної реакції: 1. *Left right actions*: учитель дає команди учням, додаючи «left and right». Наприклад, «Hop on your left foot» чи «Play basketball with your left hand». 2. *Simon says*: учні виконують команду вчителя лише у тому випадку, коли вона починається з фрази «Simon says...». Якщо вчитель каже лише «Jump!», учні стоять нерухомо. 3. *Quickly slowly actions*: учитель дає команди учням, супроводжуючи їх фразою «slowly» чи «quickly». Наприклад, «Open your book slowly».

Ще одним актуальним методом навчання англійської мови в початковій школі є метод проектів, який виник в 20-х роках у США. Джон Дью називав цей метод «методом проблем», оскільки в його основі лежить певне актуальне, практично значуще питання, яке потребує розв'язання.

Метод проектів має низку переваг, серед яких: підвищує мотивацію учнів; інтегрує усі види мовленнєвих умінь; передбачає застосування нових знань, спираючись на засвоєний раніше матеріал; сприяє формуванню міжособистісних відносин завдяки роботі в команді, групі чи індивідуально; спонукає відповідально ставитися до своїх обов'язків, розв'язувати конфлікти, толерантно поводитися один з одним, позитивно сприймати критику, шукати, аналізувати, порівнювати, оцінювати та узагальнювати нову інформацію з різноманітних джерел; розвиває вміння використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології для виконання конкретних завдань; розвиває критичне мислення, креативність, ініціативність та творчість; сприяє розвитку навичок самоконтролю та самоосвіти, незалежності, впевненості у власних силах, розширює автономію учнів.

Проте, поряд із перевагами виокремлюються такі недоліки методу проектів: через брак глибоких знань англійської мови, учні часто використовують рідну мову; деякі учні залишаються пасивними у процесі роботи над проектом; групи можуть працювати у різному темпі та завершити проекти з різною швидкістю; може з'явитися проблема суб'єктивної оцінки творчої роботи; вчитель має бути ґрунтовно підготовлений і чітко спланувати організацію проектної роботи, особливо коли учні працюють індивідуально та мають різні теми дослідження.

Розрізняють такі види проектів: 1. *Інформаційні* – спрямовані на розвиток умінь збирати, критично аналізувати, узагальнювати, порівнювати інформацію. 2. *Дослідницькі* – вимагають чіткого визначення загальної проблеми дослідження, її актуальності, мети, конкретних завдань та методів їх розв'язання. 3. *Ігрові чи рольові* – передбачають виконання певних ролей у моделях чи ситуаціях, які імітують реальну життєву картину та об'єднуються загальною ідеєю, що відображає сутність, характер, зміст проекту та особливості розв'язуваної проблеми. 4. *Творчі* – діяльність учасників спрямована на те, щоб створити оригінальний продукт, наприклад листівку, есе, казку, оповідання, малюнок, кросворд, постер, колаж тощо. 5. *Практичні* – кінцевим продуктом таких проектів може бути газета, буклет, оформлений стенд, фото історія тощо. 6. *Міжпредметні* – проекти, які передбачають інтеграцію знань, умінь та навичок з декількох навчальних предметів, як правило 2-3 (наприклад, мова, література та історія, тощо) [3].

За тривалістю проекти можуть бути короткотривалі та довготривалі, виконуватися індивідуально, в парах, в групах чи командах.

Вирізняють наступні етапи реалізації методу проектів на уроках англійської мови в початковій школі: 1. *Підготовка*: відповідно до теми, що вивчається та відображена в програмі, учитель обирає проблему дослідження, враховуючи її практичну значущість, психофізіологічні особливості учнів, їх інтереси та рівень володіння англійською мовою. 2. *Планування*: учитель наочно демонструє учням варіанти проекту, який пропонується виконати; пояснює хід роботи над проектом, зокрема, що саме включає в себе проект, які проблеми, завдання та можливі шляхи розв'язання можуть бути; надає учням консультацію щодо матеріалів, ресурсів та джерел інформації, необхідних для реалізації проекту; узгоджує час виконання, варіанти презентації проектів, оцінювання, розподіл учнів на групи або команди, призначення керівників чи лідерів та розподіл обов'язків серед учасників. 3. *Основна робота з проектом*: учні виконують основну роботу під керівництвом вчителя, який може надавати індивідуальні чи групові консультації, обговорюючи проміжні результати та коригуючи можливі помилки; збирають, аналізують, узагальнюють, порівнюють інформацію; технічно оформлюють проекти. 4. *Підведення підсумків*: презентація, обговорення, оцінка та самооцінка проектів.

Учням початкових класів можна запропонувати такі теми проектів: 1. *Wall dictionary*: така тема підійде для наймолодших школярів. Учні збирають ілюстрації лексикони, що вивчаються. По закінченню вони презентують свої wall dictionary. 2. *Letter posters*: учитель презентує учням великий постер для літер, наприклад, А, D, T чи S. Учні збирають картинки, чи малюнки із зображенням предметів, або людей, назви яких починаються із відповідних літер на постері. 3. *Number posters*: учні готують ілюстрований «numbers poster», супроводжуючи ілюстрації його фразами на картці «I've got one dog. I've got three brothers. I've got seven books. My house is number one. I am eight. My sister is two...». 4. *Our town*: учні готують постер про їхнє місто, використовуючи фото, листівки, брошури, мапи, тощо. Кожне зображення відповідно коментується.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, обираючи методи навчання англійської мови в початковій школі, вчителю необхідно брати до уваги психофізіологічні особливості учнів молодших класів, їх пізнавальні інтереси, принципи комунікативного спрямування, свідомого навчання, наступності, доступності, мотиваційного забезпечення, активності, динамічності, зворотного зв'язку, результативності.

Література:

1. Марчій-Дмитраш Т. Організація дидактичних ігор у навчанні молодших школярів іноземної мови. *Освітній простір України*. 2016. Вип. 8. С. 162–167.
2. Мірошник І. В. Переваги та недоліки сучасних методів навчання іноземної мови дітей дошкільного віку. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. № 125. 2015. С. 335–338.
3. Цимбал О. М., Тягло О. В., Цимбал П. В. Проектна технологія, критичне мислення і громадянська освіта в процесі вивчення англійської мови. *Початкова школа «Англійська мова та література»*. Вип. 4 (64). Харків: Вид. група «Основа», 2008. 109 с.
4. Cameron Lynne. *Teaching Languages to Young Learners*. Cambridge University Press, 2017. 258 p.
5. Kang Shin Dian, Crandall Joann. *Teaching Young Learners English from Theory to Practice*. National Geographic Learning, 2014. 416 p.